

Kuva: Antero Aaltonen

JARI KUPILA

Liikunnan arki on kuntien käsissä

Valtion rooli ylikorostuu liikuntapuheessa. Arkiset ydinkysymykset ratkaistaan paikallisesti. Kunnilla on tässä kokonaisuudessa valtiota tärkeämpi rooli – ja voisi olla jatkossa yhä tärkeämpi.

MEITÄ SUOMALAISIA VAIVAA yhteinen todellisuus-harha. Olemme kollektiivina kasvaneet mieli-kuvaan siitä, että valtio on perusyksikkö, jonka kautta Suomi toimii.

Tietysti korkein päätösvalta ja toimeenpanovalta on eduskunnalla, hallituksella ja presidentillä sekä niiden ohjauksessa olevilla valtakunnallisilla virastoilla ja toimielimillä, mutta tämä on silti vain toinen puoli todellisuudesta.

Se toinen puoli näkyy arkisen toimeliaisuuden kautta tarkastellen.

Suomi on sittenkin maa, jossa valtiolla on vain kaikkea toimintaa taustoittava ja jossakin määrin ohjaileva rooli. Varsinainen toimintadynamiikka syntyy paikallisesti. Suomi on omista paikallisuuksistaan voimansa ja luovuutensa ammentavien paikallisten toimintaympäristöjen verkosto. Elinvoima perustuu paikallistodellisuudessa tapahtuvaan päätöksentekoon, ei valtiovallan päätöksiin.

Paikallisuus tuottaa ideat ja ihmiset, paikallisuus tuottaa kysynnän ja tarjonnan, paikallisuus tuottaa rahoituksen ja omat paikalliset toimintamallit. Valtiolaiva etenee paikallisuuksien tuomalla energialla, ei päinvastoin.

Suomi toimii paikallisesti

Kunta on suomalaisuuden arkitoimintojen perusyksikkö, ei valtio. Myös liikunta-asioissa.

Se, lähteekö Suomi hallitusohjelman kirjausten mukaisesti liikkeelle, ratkeaa paikallisesti kuntien, seurojen ja paikallisen yritystoiminnan arkisten ja konkreettisten tekojen kautta, ei ministereiden puheenvuoroilla.

Kunta ei kaikkea liikuntapuuhaa sinänsä järjestä, mutta se on ympäristö, jonka puitteissa suomalaiset liikkuvat. Kunnat ovat pelkästään olosuhteiden tuottajina merkitykseltään moninkertainen valtioon verrattuna. Sama koskee ylipäänsä liikuntakulttuurin resurssintia. Suomalaisen liikuntatoiminnan rahoittajana kunnat ovat viisinkertainen voima valtiovaltaan nähden. Pelkästään Helsingin kaupunki on yksin valtion kokoluokassa.

Lisäksi urheilun ylivoimaisesti suurin rahoittajataho, perheet, tekevät investointinsa lähinnä paikallisissa ympäristöissä. Seuroissa kuta kuinkin koko toiminta perustuu täysin kunta- ja paikallistason voimavaroihin. Liikunta-alan lisääntyvä elinkeinotoimintaakin tehdään pitkälti kuntien ja kuntalaisten kysyntään nojaten.

Tämä näkökulma ei kovin selvästi näy julkisessa keskustelussa. Olemme saaneet viime aikoina lukea kasapäin kolumneja siitä, kuinka Olympiakomitea on huolissaan valtion liikuntabudjetista ja siihen liittyvistä leikkauspaineista. Julkinen liikuntapuhe tuijottaa aivan liikaa valtion liikuntabudjettiin. Unohtuu, että olennaisimmat liikuntaa ja urheilua ohjaavat talouspäätökset tehdään paikallisina.

Kunta tekee niitä, kunnissa toimivat yritykset ja perheet tekevät niitä.

On syytä todeta, että liikunta- ja urheilukulttuurin elämän ja kuoleman kysymys ei ole se, miten paikataan valtionrahoituksen leikkaukset. Kaikki keskeiset haasteet, myös taloushaasteet, ratkaistaan paikallistasoilla. Siksi julkistakin huomiota olisi hiljalleen syytä kääntää valtiovaltan päätöksistä sekä lajiliitto- ja olympiakomiteatason kriisitunnelmaa lietsovista johtajuuspuheista kuntien tasolle.

Almujen aneleminen on huono bisnesidea

On varmasti totta, että suomalaisessa liikuntakulttuurissa ollaan nyt monen ison muutostarpeen edessä. Yhteiskunnan kannalta keskeisin kysymys, liikkumattomuuden vähentäminen, ja sitä kautta liikunnan avulla saatavien

kansanterveydellisten ja -taloudellisten sekä yleiseen hyvinvointiin liittyvien etujen saavuttaminen, vaatii uutta otetta. Samoin vaatii urheilujärjestelmän kokonaisuus lapsi- ja nuorisovaiheesta aikuisten huippu-urheiluun.

Totta kai näissä asioissa on iso merkitys silläkin, miten valtiovalta ja urheilun omat valtakunnalliset pääkonttorit toimivat, mutta käytännön toimissa tullaan hyvin arkisiin peruskysymyksiin.

Äkkiä ajatellen nämä kaikki arkiset peruskysymykset liittyvät rahaan. Kaikki olisi niin paljon helpompaa, jos saataisiin jostakin liikuntatoiminnan arkeen lisärahoitusta.

Tässä kohdin on kuitenkin koko liikuntatoiminnan suurin arkinen kehityshaaste. Tämän toimialan on aika kasvaa aikuiseksi ja oivaltaa jotakin todellisuutemme perusluonteesta. Siis siitä, että kukaan ei anna aikamme todellisuudessa kenellekään rahaa yhtään mihinkään pelkästään siitä

syystä, että rahoituksen pyytäjää pitää omaa toimintaansa tärkeänä.

Sellainen ei toimi millään elämänaalueella. Myös liikunnan ja urheilun on aika lopettaa kerjäläisen logiikka, jossa pyydellään yhteiskunnalta avustuksia, ja vaihdettava se myyntipuheeseen, jossa liikunnasta urheilusta tehdään sijoituskohte, sijoittajalleen hyödyllinen investointi. Almujen aneleminen on huono bisnesidea, tuottoisan investoinnin tarjoaminen on paljon parempi.

Siksi tärkein peruskysymys ei sittenkään ole raha ja rahoitus. Rahoitus on tärkeä kehityskohde, mutta silti vain tärkeimmän haasteen oire, ei se varsinainen perushaaste.

Tärkeämpi kysymys liittyy liikuntatoiminnan arkisiin asenteisiin ja kykyyn päivittää omia paikallisia toimintamallejaan niin, että paikallinen toimintaympäristö kokee itselleen hyödyllisenä tarttua liikunta- ja urheilutoiminnan erilaisiin tarjouksiin.

Tarvitaan uudenlaista sanoitusta, uudenlaista tapaa kohdata ja huomioida oma ympäristö, uutta tapaa määrittellä oma rooli ympäröivässä todellisuudessa.

Sokea piste estää mahdollisuuden näkemisen

Kunnat eivät tietenkään varsinaisesti pyöritä suomalaista liikuntatoimintaa. Ne ovat kuitenkin keskeinen resurssien ja olosuhteiden tuottaja. Harvassa maassa on sellainen olosuhdeverkosto kuin Suomessa on. Se on pitkälti kuntien tuottama.

Lisäksi kunnilla on mahdollisuus toimia eräänlaisena yhdistävänä linkkinä ja alueellaan toimivien seurojen ja alan yritysten yhteisenä taustaympäristönä. Tätä roolia voisi jatkossa käyttää enemmänkin.

Suomalaisella liikuntasysteemillä on nyt kasa yhteisiä perusongelmia, joita pitäisi jotenkin ratkoa.

Ongelma on kuitenkin myös *mahdollisuuden* synonyymi, jos se osataan niin hahmottaa.

Suomalainen liikuntasysteemi liikuttaa jo nyt satojatuhania suomalaisia. Seurat ja alan yritykset eivät pyöri vajaina, upealla suorituspaikkaverkostolla riittää käyttäjiä. Noin puolet suomalaisista liikkuu kuten ihmisen liikkua pitäisi, ja iso osa reilusti enemmänkin.

Valtiolaiva etenee paikallisuuksien tuomalla energialla, ei päinvastoin.

Tätäköön asiaa ei kuitenkaan pidä unohtua tuijottamaan vain yhdestä näkökulmasta. Samalla kun toinen puoli Suomea liikkuu, toinen puoli ei liiku.

Ja juuri tässä tulee esiin nykyisen liikuntakulttuurimme sokea piste. Samalla kun yhteiskunta on yhä kiinnostuneempi siitä, että niin moni liikkuu oman terveytensä – ja yhteisen kansantalouden kehitysnäkökulman – kannalta huolestuttavan vähän, liikunnan ja urheilun systeemi keskittyy tuottamaan palvelujaan lähinnä niille, jotka liikkuvat jo ennestään.

Yhteiskunnassa on siis huutava tarve. Siis asia, johon olisi tarpeellisuutensa vuoksi perusteltua laittaa myös resurssija.

Vastaavasti urheilun ja liikunnan omassa systeemissä on koko ajan kasvava lisäresurssin tarve. Nämä kaksi tarvetta eivät nyt vaan löydä toisiaan.

Vaikka tätä asiaa on toistaiseksi tutkittu varsin vähän, lienee turvallista todeta, että asiassa ei ole sinänsä mitään ihmettelmistä. Vaikka liikunta- ja urheiluväki markkinoi omia toimintojaan ratkaisuna yhteiskuntaa riivaavaan liikukumattomuuspommiin, muun yhteiskunnan on vaikea tätä markkinointipuhetta uskoa.

Se kun vaikuttaa liikaa pelkältä urheiluporukan yritykseltä *liikuntapestä* todellisia kasvojaan. Urheilemisen ja liikumisen palvelut, niin seurojen kuin yritystenkin, vaikuttavat sittenkin tavoittelevan vain niitä, jotka liikkuvat jo ennestään.

Miksi yhteiskunta sellaiseen toimintaan satsaisi, kun tavoitteena on saada liikkeelle ne, jotka eivät jo liiku?

Kunnille tarjolla uusi rooli

Edellä kuvattua asetelmaa ei kannata unohtua liian pitkäksi aikaa voivottelemaan. Se pitää vain tunnustaa tosiasiaksi, eli asiaksi, joka ohjaa näkemään ajassamme muodostuvan uudenlaisen kasvumahdollisuuden.

Aikamme suomalaisuus suorastaan huutaa liikuntakulttuurin arkeen toimintaa, joka vetää puoleensa ja ohjaa liikumaan niitä, jotka eivät syystä tai toisesta vielä tarpeeksi liiku. Tämä on upea mahdollisuus niin seuroille kuin yrittäjillekin. Tässä on tarjolla mahdollisuus jäsenten, asiakkaiden ja talousresurssin kasvuun, jota toimintojen nykyisen kohderyhmän kanssa ei ole.

On kuitenkin selvää, että näin merkittävä toimintastrategian päivitys vaatisi liikuntakulttuurin arkeen aivan uudenlaisia asenteita ja käytännön toimintamalleja. Se taas vaatii uutta osaamista, mikä taas vaatii koulutusta. Kun kohderyhmäksi tulevat ne, jotka kokevat liikunnan ympäristöt itselleen vieraina, on sanoituksen ja tämän asiakaskunnan kohtaamistavan oltava aivan toinen kuin niiden kohdalla, jotka jo ennestään ovat liikunta- ja urheiluhulluja.

Urheilun ja liikunnan on opittava luomaan itsestään nykyistä helpommin lähestyttävä ympäristö. Toimintaa tuotamme jo tarpeeksi, mutta se miten sitä tarjotaan, vaatii päivitystä ja erilaista otetta uusien tulijoiden kohtaamiseen.

Liikkumattomien kohderyhmä ei ole homogeeninen. Se sisältää hyvin monenlaisista taustoista tulevaa väkeä. Monella heistä on jokin elämäntilanteeseen liittyvä haaste, joka tekee nykyisenkaltaiseen liikuntatarjontaan osal-

listumisen mahdottomaksi. Siksi tämä uusi markkina-alue on niin laaja ja monimuotoinen, että alan toimijoiden olisi omissa arkisissa todellisuuksissaan, siis paikallistasoilla, opittava uudenlaista asennetta kaikenlaiseen yhteistyöhön ja työnjakoon omaan alueen muiden toimijoiden kanssa.

Asenne, jossa kaikki urheiluseurat kilpailevat keskenään jäsenistä ja liikunta-alan yrittäjät asiakkaista, on syytä laittaa sivummalle. On opittava hahmottamaan yhteinen etu myös omaksi eduksi.

Näin iso muutos on asia, joka kaipaisi paikallista koodinointia. Tässä on asia, jossa kunnat ja niiden henkilöstö voisi ottaa roolia. Kunnat voisivat muuttua nykyisen rakennettujen olosuhteiden resursoijan roolistaan henkiseksi resurssiksi, siis ennen kaikkea koulutuksen tarjoajaksi ja kunnissa liikunnan avulla tapahtuvan hyvinvointikokonaisuuden astetta konkreettisemmaksi ohjailijaksi.

Lisäksi on ilmeistä, että liikkumattomuuden syiden taustalla on paljon sellaisia tekijöitä, joiden purkamiseen tarvitaan aivan muuta ammattiosaamista kuin liikuntaväen osaamista. Kunnat voisivat olla tärkeänä resurssina myös alueellaan olevan moniammatillisen osaamisverkoston kehittäjinä ja kytkijänä liikuntaosaajien verkostoon – olivatpa nämä osaajat sitten seuroissa, alan yrityksissä tai kunnan omassa palveluksessa.

Hyvinvointi on päämäärä, liike väline

Hyvinvointi onkin tässä se olennainen asia. Suomi ei tarvitse lisää liikettä niinkään siksi, että olisi tärkeää lisätä liikettä sinänsä. Varsinainen tavoite on hyvinvoinnin lisääminen – ja sitä kautta kansanterveyden ja kansantalouden edistäminen.

Tätä sanoitusta olisi jatkossa hyvä viljellä vähän enemmän. Liikuntaa ei pidä lisätä liikunnan ja liikunta-alan toimijoiden resursoinnin ja elinvoiman lisäämiseksi. Liikunta-alan toimijoiden resurssien ja elinvoiman lisääminen on tärkeää liikkumattomuuden vähentämiseksi, mikä taas on tärkeää hyvinvoinnin lisäämiseksi yhteiskunnassa.

Jos isoksi otsikoksi otetaan tässä hyvinvointi, nousee kuntien rooli asiassa entisestään. Urheilu- ja liikunta voivat olla hyvinvointitalkoissa keskeinen resurssi, mutta jonkun tahon pitää ohjata ja opastaa paikallistason seura- ja yritystoimintoja huomaamaan tämä.

Ja jos isona otsikkona on hyvinvointi, on parempi että ohjaava ja opastava taho ei ole mikään urheilun oma järjestö, vaan taho, joka kantaa vastuuta siitä isosta otsikosta, eli hyvinvoinnista. Kunnat voisivat olla tässä asiassa huomattavasti nykyistä isommassa roolissa. Kunnat ovat yksikkö, joka voisi ottaa vastuun hyvinvoinnin kehittämisen kokonaisuudesta omilla alueillaan – tiiviissä yhteistyössä oman hyvinvointialueensa kanssa.

Tähän vastuuseen kuuluisi keskeisellä tavalla hyvinvointistrategia, jossa oman alueen kouluja, työpaikkoja, perheitä, yrityksiä, yhdistystoimintaa ja kaikkea mitä kunnan alueella tapahtuu, ohjattaisiin huomaamaan yhteinen hyvinvointitavoite – ja ohjattaisiin kunnassa toimivat eri tahot huomaamaan omat mahdollisuutensa tässä kokonaisuudessa. ♦